

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАЙБУТНІХ БАКАЛАВРІВ ПРАВА ЯК ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА

FORMATION OF GENERAL COMPETENCES OF FUTURE BACHELOR OF LAW AS A PEDAGOGICAL PROBLEM

У статті показано, що загальні компетентності майбутніх бакалаврів права тісно пов'язані з формуванням м'яких навичок, які є основою для формування фахових компетентностей, однак, як правило, загальні компетентності в освітньо-професійних програмах сформульовані уніфіковано для усіх професій. Обґрунтована доцільність акцентування уваги на формуванні загальних компетентностей, оскільки: загальні компетентності є основою для формування надзвичайно важливих м'яких навичок, які дають можливість фахівцеві в майбутньому пристосуватися до змін у професії та розвивати свої професійні знання; посилення уваги до формування загальних компетентностей полягає в тому, що їх необхідно професійно спрямувати для конкретних спеціальностей. Проаналізовано кожну з загальних компетенцій в контексті вимог до сучасного бакалавра права та аналогічно розглянуто програмні результати навчання. У дослідженні проведено порівняння та співставлення базових навичок фахівця XXI століття та загальними компетентностями у освітньо-професійних програмах для майбутніх бакалаврів права. Виявлено, що увага, яка приділяється формуванню загальних компетентностей, є явно недостатньою. Представлені результати анкетування, інтерв'ювання та бесід зі студентами, які навчаються на юридичних спеціальностях, та випускниками – працюючими бакалаврами права. Виявлено, що погляди студентів та випускників досить значно відрізняються: якщо на початкових етапах навчання студенти вважають потрібними тільки спеціальні юридичні знання то з плином часу вони суттєво змінюють свою думку і починають усвідомлювати необхідність загальних знань, які допомагають їм систематизувати та узагальнювати знання спеціальні. Що стосується випускників, то вони акцентують увагу власне, на тих м'яких навичках. Зроблено висновок, що якщо в минулому юрист повинен був тратити левину частку свого часу на добування інформації, то сучасний бакалавр права одержує її досить швидко і у великих обсягах. Тому дуже важливо формувати загальні навички, оскільки низка м'яких навичок закладені власне у загальних компетентностях і повинні набагато більше акцентуватися у програмованих результатах навчання. Це зумовлює необхідність приділити увагу і спеціальне дослідження питанню освоєння і формування фахових загальних компетенцій для фахівців, зокрема, майбутніх бакалаврів права.

Ключові слова: майбутні бакалаври права, формування, спеціальні компетентності, загальні компетентності, м'які навички, педагогічна проблема.

The article shows that the general competencies of future bachelors of law are closely related to the formation of soft skills, which are the basis for the formation of professional competencies, however, as a rule, general competencies in educational and professional programs are formulated uniformly for all professions. It is reasonable to focus on the formation of general competencies, because: general competencies are the basis for the formation of extremely important soft skills that enable the specialist to adapt to changes in the profession in the future and develop his professional knowledge; increased attention to the formation of general competencies is that they need to be professionally directed for specific specialties. Each of the general competencies was analyzed in the context of the requirements for a modern bachelor of law, and programmatic study results were similarly considered. The research compares and contrasts the basic skills of a 21st century specialist with general competencies in educational and professional programs for future bachelors of law. It was found that the attention paid to the formation of general competencies is clearly insufficient. The results of questionnaires, interviews and conversations with students studying legal specialties and graduates - working bachelors of law are presented. It was found that the views of students and graduates differ quite significantly: if at the initial stages of education students consider only special legal knowledge necessary, then over time they significantly change their opinion and begin to realize the need for general knowledge that helps them systematize and generalize special knowledge. As for graduates, they focus on those soft skills. It was concluded that if in the past a lawyer had to spend the lion's share of his time on obtaining information, then a modern bachelor of law receives it quite quickly and in large quantities. Therefore, it is very important to form general skills, since a number of soft skills are embedded in general competencies and should be much more emphasized in programmed learning outcomes. This makes it necessary to pay attention and special research to the issue of development and formation of professional general competencies for specialists, in particular, future bachelors of law.

Key words: future bachelors of law, formation, special competences, general competences, soft skills, pedagogical problem.

УДК 340.1: 378.22
DOI <https://doi.org/10.32782/2663-6085/2024/70.1.28>

Когут І.І.,
аспірант кафедри педагогіки
та інноваційної освіти
Національного університету
«Львівська політехніка»

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок з важливими науковими чи практичними завданнями. Загальні компетентності майбутніх бакалаврів права тісно пов'язані з формуванням м'яких навичок (освітні, професійні, програмні), які є основою для формування фахових компетентностей. Однак, в більшості випадків, ці

компетентності є дещо уніфікованими і схожими для різних професій, в той час, як спеціальні компетентності, є надзвичайно конкретні і чітко характеризують вимоги до фахової підготовки.

На нашу думку, слід приділяти набагато більшу увагу формуванню загальних компетентностей у професійній підготовці фахівців, зокрема

майбутніх бакалаврів права. Для цього висуваємо два аргументи. По-перше, загальні компетентності є основою для формування надзвичайно важливих м'яких навичок, які дають можливість фахівцеві в майбутньому пристосуватися до змін у професії, та розвивати свої професійні знання, вдосконалювати їх і, при потребі, перекваліфікуватися на суміжні, чи інші спеціальності. По-друге, необхідність посилення уваги до формування загальних компетентностей полягає в тому, що їх необхідно професійно спрямувати для конкретних спеціальностей.

Таким чином, ми приходимо до висновку, що необхідно приділити увагу і спеціальне дослідження питанню освоєння і формування фахових загальних компетенцій для фахівців, зокрема, майбутніх юристів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. На сучасному етапі, як зазначає А. Моца, «удосконалення й реформування сучасної системи фахової підготовки правників у вищих навчальних закладах України є надзвичайно важливою науково-освітньою проблемою. Її можна вирішити лише комплексно, врахувавши усі вимоги до суспільних потреб України у створенні ефективної системи правового забезпечення; виконання основних завдань та принципів створення зони Європейської вищої освіти; найкращого вітчизняного та зарубіжного освітнього досвіду щодо розробки та застосування найбільш ефективних методів і форм навчання у вищій юридичній освіті» [2, с. 36].

Як свідчать результати проведеного П. Ситник дослідження, «формування професійної компетентності майбутніх юристів у закладах вищої освіти буде більш ефективним за таких педагогічних умов: створення інтегрованого інформаційно-освітнього середовища шляхом поєднання традиційних і дистанційних форм і методів навчання, активного використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій як технологічної основи процесу дистанційного навчання» [7, с. 113]. Загалом, «дослідження компетентнісних основ професійної підготовки студентів реалізовано в основному на основі системного, культурологічного, порівняльного, цілісного та компетентнісного підходів» [3, с. 127].

На думку В. Нагірного, «для майбутніх бакалаврів галузі права важливою є світоглядна профілізація, яка базується на вивченні суспільно-гуманітарних дисциплін. Аналіз результатів опитування викладачів дозволив виділити причини низького рівня інтеграції, основними з яких є насичений зміст навчальної програми; недостатня кількість матеріалу в галузі; недостатня кількість навчально-методичної літератури, затрати часу на пошук матеріалів; невміння оперувати для практичного застосування тощо» [4, с. 72]. Тому «основою моделювання розвитку правової компетентності

майбутніх фахівців в закладах вищої освіти є академічна підготовка, застосування інноваційного підходу до процесу підготовки фахівців, формування професійних умінь у процесі базової підготовки в закладах вищої освіти» [5, с. 45].

В. Бурак стверджує, що «здобувачі вищої освіти нерідко не мають необхідних для здійснення навчально-пізнавальної діяльності знань, розвинутих навичок, сформованих компетентностей та мотивації як для навчання, так і для майбутньої професійної діяльності» [1, с. 33].

На думку О. Чичкевича, «головні складові моделі бакалавра права – професійні знання й уміння, соціально-психологічні й духовно-творчі якості особистості, які визначають здатність працювати в умовах ринкових відносин, досягаючи результатів, адекватних до вимог суспільного і науково-технічного прогресу. Модель фахівця передбачає розвиток творчого потенціалу особистості, виховання сміливості думки, впевненості в своїх силах, здатності генерувати нові ідеї, формування потреби у творчому способі життя» [8, с. 23]. У роботі В. Рижикова аналізується підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності [6]. Можливості розвитку м'яких навичок у підвищенні якості вищої освіти аналізуються в роботах А. в роботах Б. Гамітті [9], З. Мохамеді [10] та ін. Водночас, проблема загальних компетентностей майбутніх бакалаврів права не була предметом спеціального педагогічного дослідження.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою статті є обґрунтування актуальності та постановка педагогічної проблеми щодо формування загальних компетентностей майбутніх бакалаврів права.

Виклад основного матеріалу. Роботодавці 21-го століття шукають кандидатів, які володіють як фаховими, так і м'якими навичками, оскільки найбільш цінними та ефективними працівниками часто є ті, хто володіє обома видами навичок. Зміни в структурі поколінь, які призводять до високого попиту на м'які навички, такі як спілкування, робота в команді, мотивація, вирішення проблем і довіра. Останні дуже цінуються на робочому місці.

Компетентнісний підхід відповідає таким сучасним вимогам як забезпечення безперервної освіти, при цьому здатність вчитися все життя окремо виділена як елемент пізнавальної компетентності.

Сьогодні у всіх сферах діяльності роботодавцю потрібна не просто кваліфікація, яка визначається деяким набором знань, а компетентність, у якій поєднується і кваліфікація, і здатність працювати у групі, ініціативність, креативність, уміння переносити знання з однієї галузі на іншу. При цьому вимоги до професії формулюються у вигляді пакетів компетенцій, оскільки на ринку праці оцінюються не власними силами знання, а й здатність виконувати дані та освоювати нові функції.

Загальні компетентності (ЗК)	<p>ЗК1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.</p> <p>ЗК2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.</p> <p>ЗК3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.</p> <p>ЗК4. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.</p> <p>ЗК5. Здатність спілкуватися іноземною мовою.</p> <p>ЗК6. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.</p> <p>ЗК7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.</p> <p>ЗК8. Здатність бути критичним і самокритичним.</p> <p>ЗК9. Здатність працювати в команді.</p> <p>ЗК10. Здатність діяти на основі етичних міркувань (мотивів).</p> <p>ЗК11. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні.</p> <p>ЗК12. Здатність усвідомлювати рівні можливості та гендерні проблеми.</p> <p>ЗК13. Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку права, його місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій.</p> <p>ЗК14. Цінування та повага різноманітності і мультикультурності.</p> <p>ЗК15. Прагнення до збереження навколишнього середовища.</p>
-------------------------------------	---

Рис. 1

Тим самим буде створено освітнє середовище, в полі якого навчальний процес отримає реальну можливість обліку унікальних якостей особистості, що активно розвивається, і потреб суспільства, що швидко розвивається.

Навички працевлаштування можна визначити як необхідні здібності не тільки для отримання роботи, але й для зростання, щоб повністю розкрити свій потенціал і успішно сприяти досягненню стратегічних цілей. Навички, які є вирішальними для працевлаштування, це не лише жорсткі навички, когнітивні та технічні здібності, здібності, пов'язані з роботою та дисципліною, але також так звані «м'які навички». Ці навички, які можна передавати, є спільними для майже всіх складних починань і застосовуються в усіх сферах, таких як спілкування, вирішення проблем, гнучкість, наполегливість, стійкість і креативність

Розвиток навичок м'якого спілкування вимагає взаємодії з громадами, оскільки це дає змогу студентам створити сильне почуття ідентичності та підкреслити необхідність працювати в команді для досягнення кращих результатів у їх щоденна робота та особиста діяльність. Крім того, слід підкреслити, що пропозиція включити додаткових акторів до навчальної програми для навчання м'яких навичок вимагає зміни педагогічної парадигми

В результаті дослідження виявлено, що увага, яка приділяється формуванню загальних компетентностей, є явно недостатньою. Окрім теоретичного обґрунтування, маємо результати експериментальних досліджень, які поводитися шляхом анкетування, інтерв'ювання та бесід зі студентами, які навчаються на юридичних спеціальностях, та випускниками – працюючими бакалаврами права.

Загальна тенденція і відміна сучасного стану полягає у кількості і доступності інформації. Якщо в минулому юрист повинен був тратити левину частку свого часу на добування інформації, то сучасний бакалавр права одержує її досить швидко і у великих обсягах. Тому набагато важливіше його загальні навички пошуку інформації, опрацювання інформації, порівняння, зроблення висновків. Тобто, низка загальних навичок, які закладені власне у загальних компетентностях і повинні набагато більш бути акцентованими у програмованих результатах навчання.

Зауважимо, що точка зору і погляди студентів та випускників досить сильно відрізняються, особливо студентів початкових курсів. Якщо на початкових етапах навчання студенти вважають, що їм потрібні, в основному, тільки спеціальні знання, які стосуються виключно юриспруденції, то, з плином часу (вже до третього – четвертого курсу), студенти

досить сильно змінюють свою думку і починають усвідомлювати необхідність загальних знань, які допомагають їм систематизувати та узагальнювати знання спеціальні. Що стосується випускників, то вони акцентують увагу власне, на тих м'яких навичках. Наприклад, володіння іноземною мовою. Ця загальна фраза абсолютно по-іншому розшифровується для юриста, чи для лікаря; для фізика, чи для вчителя. Навіть, в межах для однієї професії різних спеціальностей (тих же юридичних), поняття іншомовної підготовки і вимоги до неї, будуть достатньо різними.

Для бакалаврів права ми розглядали конкретно кожну з загальних компетенцій та конкретизували, власне, в контексті вимог до сучасного бакалавра права. Аналогічно було розглянуто відповідні програмні результати навчання (рис. 1).

Також вважаємо, що необхідно вказати, в рамках яких навчальних дисциплін загального блоку викладачі матимуть можливість формувати ті загальні компетентності, які послужать базою для створення, формування і розвитку м'яких навичок. Навчання м'яких навичок має бути включено до навчальної програми, щоб охоплювати питання «як», «чому», а також «що». У результаті це об'єднання може бути стратегічно вигідним для професійного світового успіху. Викладачі повинні розширити можливості для викладання навичок м'якого спілкування на всіх курсах, щоб підготувати студентів до працевлаштування. Крім того, студенти позитивно реагують на інтерактивні семінари для навчання, особливо коли є активна участь, наприклад, залучення запрошених доповідачів або семінари з публічних виступів.

Якщо поняття професійної спрямованості загальноосвітніх знань, чи знань з гуманітарних та непрофільних дисциплін, у вищій школі розглядається досить широко, то поняття загальних компетенцій є, як на наш погляд, занадто уніфікованими у освітньо-професійних програмах низка загальних компетенцій майже повторюються для найрізноманітніших професій. Певна доля необхідності тут є, адже, такі речі, як іншомовна підготовка, розвиток критичного мислення, здатність працювати в команді і низка інших властивостей і здатностей, дійсно, є схожою і формулюється однаково для різних спеціальностей. Однак, необхідно враховувати і специфіку професій. Що стосується такої важливої позиції, як програмні результати навчання, то загальні компетентності, практично, там не фігурують. Однак, для сучасного спеціаліста, м'які навички є надзвичайно важливі, і практично, їх відсутність в переліку програмних результатів навчання, негативно впливає на загальну і спеціальну підготовку фахівця.

Висновки. Загальні компетентності майбутніх бакалаврів права пов'язані з формування м'яких навичок, які є основою для формування фахових

компетентностей. Доцільно акцентувати увагу на формуванні загальних компетентностей як основи м'яких навичок, що дають можливість фахівцеві в майбутньому пристосуватися до змін у професії та розвивати свої професійні знання. Посилення уваги до формування загальних компетентностей полягає і в їх професійній спрямованості для конкретних спеціальностей. Порівняння та співставлення базових навичок фахівця з загальними компетентностями у освітньо-професійних програмах для майбутніх бакалаврів права показало актуальність та недослідженість цієї проблеми. Погляди студентів та випускників значно відрізняються: якщо на початкових етапах навчання студенти вважають потрібними тільки спеціальні юридичні знання то з плином часу вони суттєво змінюють свою думку і починають усвідомлювати необхідність загальних знань, а випускники акцентують увагу власне на м'яких навичках. Це пов'язано з тим, що в минулому юрист повинен був тратити багато часу на добування інформації, а нині бакалавр права одержує інформацію швидко і у довільних обсягах. Важливо формувати саме загальні компетентності, оскільки низка м'яких навичок закладені власне у них і трансформуються у програмовані результати навчання. Тому виникає необхідність акцентувати увагу на формуванні загальних компетенцій для майбутніх бакалаврів права.

До подальших напрямів дослідження відносимо розроблення концептуальних засад формування загальних компетентностей майбутніх бакалаврів права.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Бурак В. Специфіка формування компетентності майбутніх фахівців готельно-ресторанної справи у процесі професійної підготовки в закладах вищої освіти. *Нова педагогічна думка*. 2021. № 2 (106). С. 32–38.
2. Моца А. А. Інноваційні технології навчання у вищій юридичній освіті України: роль та значення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2016. Вип. 37. Т. 1. С. 30–37.
3. Муромець В. Г. Розвиток загальних компетентностей студентів магістратури як об'єкт наукових досліджень. *Освітологічний дискурс*. 2016. № 1 (13). С. 121–130.
4. Нагірний В. В. Стан практики інтеграції методів навчання у процесі підготовки бакалаврів галузі права. *Науковий часопис НПУ ім. М. П. Драгоманова*. 2023. Вип. 96. С. 70–75.
5. Пугач С. Модель розвитку правової компетентності майбутніх фахівців з обліку і оподаткування. *Педагогіка безпеки*. 2019. № 1. С. 43–53.
6. Рижиков В. С. Підготовка майбутніх магістрів з правознавства до викладацької діяльності: дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Міжрегіональна академія управління персоналом. Київ, 2015. 267 с.

7. Ситник П. Педагогічні умови формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права в умовах інформаційно-освітнього середовища закладу вищої освіти. *Педагогічна освіта: теорія і практика*. 2019. Вип. 27. С. 110–115.

8. Чичкевич О. Б. Інноваційні підходи до формування професійної компетентності майбутніх бакалаврів права. *Інноваційна педагогіка*. 2023. Вип. 59. С. 185–188.

9. Cimatti B. Definition, development, assessment of soft skills and their role for the quality of organizations and enterprises. *InternationAL Journal for Quality Research*. 2016. Vol. 10(1). PP. 97–130.

10. Mohammed Z. J., Alsadaji A. J. et al. Components of Soft Skills for University Students in the 21st Century: An Overview of Literature Review. *Medical Education Bulletin*. 2023. Vol. 4(1). PP. 603–611.